Jan van Riebeeck in Zuid-Afrika

12,-
KW DPK 1206

De avonturen van „Kapitein Rob"

J. de Meijer.
Ger. Schaepstraat 4[I].
A'dam-W.

7,50

Deel 24

12 JULI 1952

Jan van Riebeeck in Zuid-Afrika

Verkoopprijs 75 cent

Jan van Riebeeck in Zuid-Afrika

In de avonturenreeks van kapitein Rob is dit een verhaal, dat zich in zoverre onderscheidt van de vorige, dat de hoofdpersoon van tientallen gevaarlijke ondernemingen dit keer zelf geen actieve rol speelt. Na alles wat hij de laatste keer in de geheimzinnige grot bij Straat Magelhaes heeft meegemaakt, is hem een beetje rust ook wel gegund. Hij heeft daarbij zijn schip verspeeld en is naar Nederland gekomen om daar een nieuwe boot te laten bouwen. En zie, daar komt hij bij toeval in contact met een familie, die een wel heel bekende naam draagt: Van Riebeek. Ja, het zijn nakomelingen van de beroemde Jan van Riebeeck, die in de zeventiende eeuw de eerste grondslagen legde voor de nederzetting van de Oost Indische Compagnie in Zuid-Afrika!
Dit is dus het verhaal van Jan van Riebeeck, zoals dat wordt verteld door kapitein Rob. Een verhaal, dat geen fantasie nodig heeft, want wat hier verteld wordt, is waar gebeurd. Kaap de Goede Hoop werd in 1486 ontdekt door de Portugese zeevaarder Bartolomeu Diaz, die deze Zuidelijkste punt van Afrika Stormkaap noemde. Die naam werd echter spoedig veranderd, want inderdaad vestigde de koning van Portugal op deze kaap al zijn goede hoop: nu deze kaap was ontdekt zou immers de zo lang gezochte zeeweg naar Indië ook wel worden gevonden. Zijn verwachtingen werden niet beschaamd, want twaalf jaar later lieten de eerste Portugese schepen hun anker vallen in Indische wateren.
De Kaap zelf bleef gedurende bijna twee eeuwen „terra incognita". Dat wil zeggen, af en toe voer wel eens een schip de Tafelbaai binnen, maar dat was dan om te repareren of om de zieken een paar weken lang aan land te zetten. Voor de Oost Indische Compagnie bv. had de Kaap aanvankelijk geen enkele betekenis. Hoe de „Heren Zeventien" er tenslotte toe kwamen Jan van Riebeeck uit te zenden om te trachten op deze plek een steunpunt te vestigen voor de vloten van de Compagnie kunnen jullie in dit verhaal lezen. Het heeft lang geduurd, vóór de Kaap aan de gestelde doeleinden beantwoordde. Pas omstreeks het jaar 1700, toen Van der Stel er gouverneur was, kon men spreken van een redelijke kolonie, die over voldoende landerijen en vee beschikte om de schepen te voorzien van verse groente en vlees. Tot het jaar 1795 bleef dit gebied onder het gezag van de Oost Indische Compagnie. Daarna bezetten de Engelsen deze streek, maar in 1803 keerden de Hollanders er terug. Niet lang, want in 1806 werd de Kaap een Britse kolonie. Dat betekende voor goed het einde van het Nederlandse bestuur. In de negentiende eeuw kwam het voortdurend tot botsingen tussen de Engelse bewindhebbers en de oorspronkelijke bevolking, die, liever dan zich te onderwerpen aan een vreemd gezag, telkens weer hun huifkarren oplaadden en met al hun bezittingen de „grote trek" begonnen, om ergens anders een nieuwe samenleving te stichten. Zo ontstonden o.m. Transvaal en Oranje Vrijstaat. De conflicten werden echter op de spits gedreven, toen bleek, welke enorme schatten de Zuid-Afrikaanse bodem bevatte: diamanten. Toen de Engelsen tenslotte de „Boerenoorlog" wonnen leek het met de zelfstandigheid van de onderscheidene republieken gedaan, maar de geschiedenis heeft gelukkig een andere keer genomen. Het gebied, waarvoor Jan van Riebeeck drie eeuwen geleden de grondslagen legde, is thans de bloeiende en welvarende Unie van Zuid-Afrika.

Na jarenlange omzwervingen is Rob weer in Nederland teruggekeerd; hij heeft tijdens zijn laatste avontuur op de Zuid-Amerikaanse kust zijn schip verloren en nu heeft hij een scheepswerf aan de Lek, in de buurt van Culemborg, opdracht gegeven voor hem een nieuw schip te bouwen. Het spreekt vanzelf, dat zijn aanwezigheid niet lang onbekend blijft en op zekere dag komt een troepje scholieren op de werf. „Is het waar, dat kapitein Rob hier is?" vragen ze aan de voorman van de werf. „Welzeker", antwoordt deze, „kijk, daar staat-ie." En even later is Rob in een druk gesprek gewikkeld met zijn jonge vrienden. Ze hebben zijn avonturen van de laatste jaren nauwkeurig gevolgd, maar nu zouden ze toch zo graag willen weten hoe Rob er in geslaagd is van dat onbewoonde eiland in de buurt van Straat Magelhaes af te komen. „Daar kan ik jullie op het ogenblik nog niet veel van vertellen, jongens," antwoordt Rob. „Later misschien....", voegt hij er geheimzinnig aan toe.

Een der jongens vertelt Rob, dat bij hem thuis een portret aan de muur hangt van Robert Janszoon, een der voorvaderen van Rob en de schrik van de Algerijnse zeerovers. Dat vindt Rob interessant! „Hoe heet jij?" vraagt hij de jongen. „Piet van Riebeek, kapitein", luidt het antwoord. „Dát is een bekende naam", zegt Rob; „weet je wel, dat een zekere Jan van Riebeeck in de 17e eeuw de Kaapkolonie in Zuid-Afrika heeft gesticht?" Nou, óf Piet dat weet, want hij is zelf een afstammeling van deze grote zeeman. „Wilt U niet met ons meekomen, kapitein?" vraagt Piet; „vader zal U stellig graag willen ontmoeten." Ja, Rob wil ook wel eens kennis maken met de nakomelingen van zo'n beroemde familie en even later voeren de kinderen hem in triomf naar hun huis. De heer Van Riebeek ontvangt kapitein Rob hartelijk.

De heer Van Riebeek is al evenzeer verrast als Rob zelf, wanneer hij hoort, dat Robert Janszoon een der voorvaderen van Rob is geweest. Kijk, daar hangt zijn portret, naast dat van Jan van Riebeeck. En dat is geen toeval, want Robert Janszoon was destijds stuurman aan boord van „Het Hof van Holland", het schip, waarop Jan van Riebeeck zijn eerste reis naar de Oost maakte. Maar het werd een ongeluksreis, want op de Afrikaanse kust ging het schip verloren. En daar, op de boekenkast, staat nog een model van het schip. Rob kijkt er peinzend naar. „Tja," zegt hij, „zo'n tocht was in die tijd geen kleinigheid. Zonder goede kaarten, zonder behoorlijke instrumenten, zonder radio...., er behoorde moed en durf toe om met zulke scheepjes zulke gevaarlijke tochten te ondernemen." „Toe, kapitein," zegt Piet, „u weet er zoveel van...., vertelt U eens iets over die tocht naar Zuid-Afrika!"

Rob steekt een verse pijp op en begint te vertellen. „Over de jeugd van Jan van Riebeeck weten jullie natuurlijk wel het een en ander. Hij was een leerling van de grote heelmeester Hudeman en op een gure dag in het jaar 1639 vertrekt hij als onderchirurgijn naar Indië, aan boord van „Het Hof van Holland". Het schip ligt voor anker op de rede van Hellevoetsluis en het is uitgerust door de kamer van Delft van de Verenigde Oost Indische Compagnie. Van Riebeeck neemt afscheid van zijn stiefmoeder en zijn grootvader, die hem naar de kade hebben gebracht, waar een kofschip gereed ligt om hem naar het Haringvliet te brengen. „God zij met U, Jan", zegt zijn grootvader, wanneer het uur van afscheid heeft geslagen. Wanneer zullen zij elkander weerzien? Over twee, drie jaar misschien? Niemand kan het zeggen.... Of zal het een afscheid voor altijd zijn?

Wanneer Jan van Riebeeck aan boord van „Het Hof van Holland" komt, heerst daar aan dek een drukte van belang. Levensmiddelen en munitie worden aan boord gebracht en moeten nog gestuwd worden. En naar het uiterlijk der matrozen te oordelen zijn het niet bepaald de beste zeelieden, die gemonsterd hebben.... De stuurman, Robert Janszoon, heet de onderchirurgijn hartelijk welkom en hij brengt hem naar zijn hut, een kleine, ongezellige ruimte van twee bij twee-en-een-halve meter, die hij bovendien nog moet delen met de constabel. Maar ja, een chirurgijn wordt ook niet als een zo belangrijk persoon beschouwd. Zijn gage is zelfs minder dan die van 'n matroos. Maar Van Riebeeck schikt zich gemakkelijk; hij wil naar de Oost om carrière te maken en zó lang zal de reis toch niet duren....

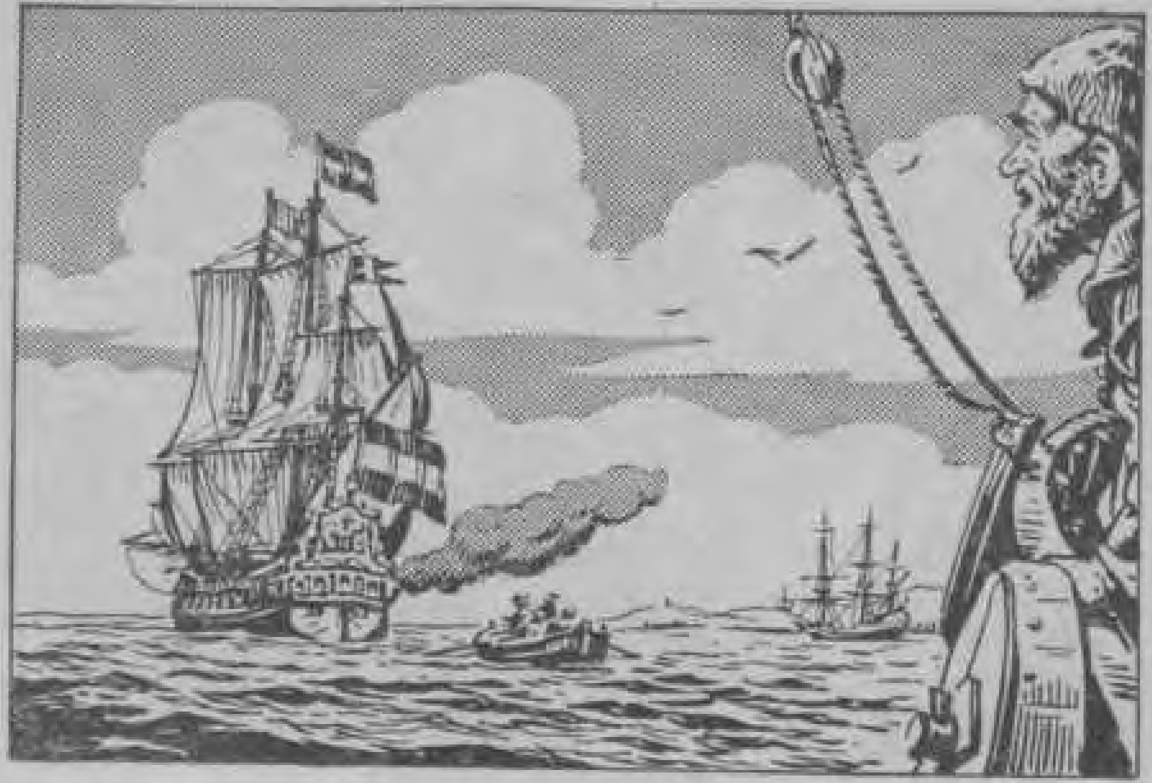

De ankers worden gehieuwd en met een gunstige wind onderneemt „Het Hof van Holland" zijn lange reis. Langzaam verdwijnt de vaderlandse kust. Het laatste ziet Van Riebeeck de stompe toren van Brielle. Wanneer zal hij zijn familie terugzien? Maar hij gaat gauw naar zijn hut, om zijn medicijnkast te ordenen; zolang hij bezig is, denkt hij niet meer aan het afscheid.... 's Avonds, aan tafel, hoort hij dat er tussen de schipper en zijn stuurman verschil van mening is over de te volgen koers. Robert Janszoon wil liefst op de Azoren aanhouden en dan oversteken naar Pernambuco, maar de schipper, die zijn eerste reis naar de Oost maakt, voelt er meer voor om de Afrikaanse kust te houden, langs de Canarische eilanden. Die streken kent hij van vroegere reizen.

In ledigheid hoeft Jan van Riebeeck zijn dagen gelukkig niet door te brengen. Er zijn 150 man aan boord en het duurt niet lang of de eerste zieken melden zich. Van Riebeeck verzorgt hen zo goed en zo kwaad als hij kan. Het weer wordt slechter, naarmate zij de Afrikaanse kust naderen. De schipper heeft de raad van Robert Janszoon in de wind geslagen: de oversteek naar Brazilië durft hij niet te wagen, maar nu de Europese kust uit het zicht is verdwenen, vaart hij op zijn gelukkig gesternte. Hij stuurt „Het Hof van Holland" zo dicht mogelijk onder de kust, maar nu de wind voortdurend in kracht toeneemt, voelt hij zich toch niet zo erg gerust.

De krachtige wind gaat over in een zware Noordwester storm en het schip wordt steeds meer naar de kust gedreven. De bemanning doet wat in haar macht is, maar wanneer na een bange nacht de wind nog naar het Westen krimpt ook, ziet iedereen wel in, dat „Het Hof van Holland" ten ondergang is gedoemd. De kust is dichtbij en boven het loeien van de storm uit kunnen de opvarenden al het donderend geraas horen, waarmee de branding stuk slaat op de rotsen van Sierra Leone. Kan het schip nog behouden worden, wanneer de schipper order geeft de ankers te laten vallen? Maar nauwelijks heeft hij dat bevel gegeven, of de kiel van het schip schuurt over de bodem. Een heftig gekraak.... „Wij vergaan!" schreeuwt al een matroos; „het is met ons afgelopen!"

Bonkend en stotend schuift het schip nog enkele tientallen meters voort over de bodem. De ruimen staan al vol water, de masten breken af en het tuig gaat overboord. Enkele uren later wordt de wind minder en de mannen kunnen nu vrij gemakkelijk van boord klimmen en door het lage water naar de kust waden. Het schip is onherroepelijk verloren, maar waar bevinden de ongelukkigen zich? En hoe komen zij ooit weer thuis? Jan van Riebeeck zorgt er voor, dat ook de zieken en gewonden aan wal worden gebracht. De bemanning slaagt er eveneens in een groot deel van de kostbare lading te bergen. Verhongeren behoeven ze voorlopig niet, maar komt op deze onherbergzame kust ooit een schip in het zicht, dat hen weer naar huis zal kunnen brengen?

De schepelingen richten op het strand een kamp in en onder leiding van Van Riebeeck wordt, met behulp van een paar stokken en wat zeilen, een tent gemaakt, waar de zieken beschut liggen tegen de felle zon. De schipper bestudeert met Robert Jansz. de plannen om naar meer bewoonde streken te trekken. „De dichtst bij zijnde plaats is St. George da Mina," zegt de stuurman; „daar hebben de Engelsen een handelsdepot ingericht en misschien kunnen wij daar een schip vinden." „De Engelsen. . . ." zegt de schipper, „die zien ons waarschijnlijk liever gaan dan komen. Maar wij hebben nu eenmaal geen andere keus." De volgende dag beginnen de schipbreukelingen hun lange tocht. St. George da Mina is nog een heel eind weg en bovendien kunnen ze niet langs het strand trekken, want dit is onbegaanbaar door de vele rotsen. Hun weg leidt door het binnenland.

Dagenlang lopen de mannen onder een brandend hete zon door haast onbegaanbare oerwouden, dan weer over eindeloze vlakten, heuvel op, heuvel af. De streek is hier onbewoond, maar overdag loeren panters en luipaarden op een gemakkelijke prooi en 's nachts horen zij in de rivieren, waarlangs zij trekken, krokodillen rondzwemmen. De schipper waarschuwt zijn mannen goed uit te kijken en niet op eigen houtje de wildernis te gaan verkennen. Enkele zieken bezwijken onderweg. Zij krijgen een eenvoudige begrafenis, de schipper spreekt een kort gebed uit en dan trekt de stoet verder. Jan van Riebeeck komt onwillekeurig toch onder de bekoring van dit woeste, eenzame land. 's Avonds, bij het kampvuur, schrijft hij telkens zijn bevindingen van die dag op.

Het laatste stuk van de tocht leidt weer door dicht oerwoud. Met behulp van bijlen, hakmessen en sabels moeten de mannen zich een doortocht banen door het bos en zij moeten hun wapens ook gebruiken om allerlei gevaarlijke dieren op een afstand te houden. Bovendien hebben vele mannen de gele koorts gekregen. Moeizaam slepen zij zich voort, geholpen door hun kameraden. Komt er aan deze verschrikkelijke tocht dan nooit een einde? Maar de stuurman spreekt zijn mannen moed in. Hij vertrouwt op zijn kompas: St. George da Mina kán nu niet ver meer zijn. En inderdaad, de volgende dag, tegen het middaguur, zien zij in de verte de masten van een schip en een vlag, die van een fort waait. Daar moeten de Engelsen zijn! Maar eerst zien zij alleen maar enkele inboorlingen, die de vermoeide blanken verwonderd aanstaren.

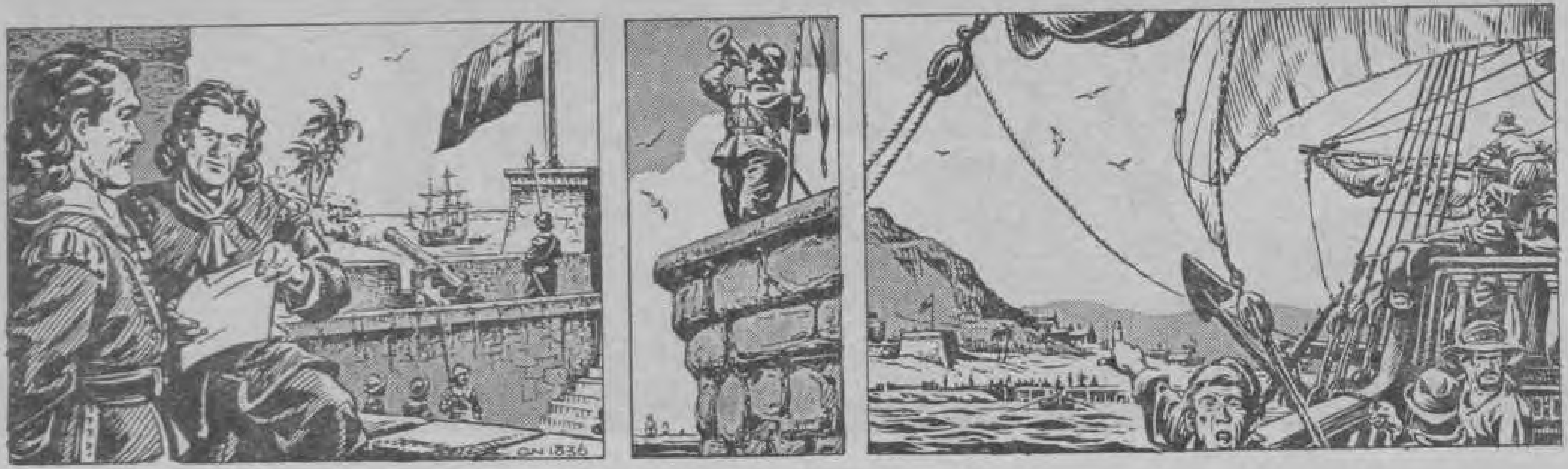

Wekenlang moet de bemanning van „Het Hof van Holland" in St. George da Mina blijven, vóór er eindelijk een Nederlands schip komt opdagen. Het is de „Prins Hendrick", een fluitschip van de West Indische Compagnie, maar het schip kan slechts de geredde lading van de verongelukte Oostinjevaarder aan boord nemen. Voor de schipbreukelingen is geen plaats. Voor Jan van Riebeeck heeft de schipper nog een droeve tijding: zijn vader blijkt in Pernambuco te zijn overleden. Het gedwongen verblijf van de schepelingen op de Afrikaanse kust duurt nog geruime tijd, tot drie schepen van de Verenigde Oost Indische Compagnie hun anker laten vallen in de baai. Op het signaal van de hoornblazer komen de Hollanders van alle kanten aangesneld en zij begroeten de vaderlandse schepen, die hen eindelijk uit hun ballingschap komen verlossen, met gejuich.

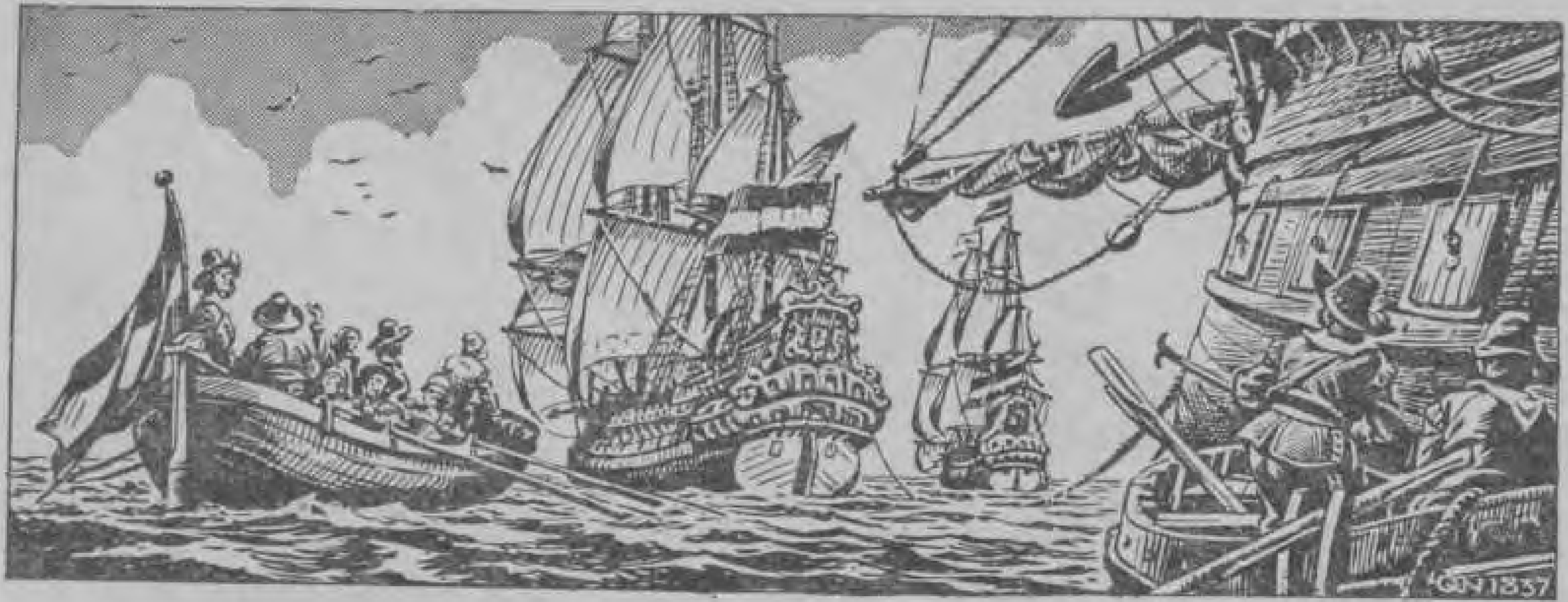

De drie schepen zijn op weg naar de Oost en van een terugkeer naar het vaderland is dus geen sprake. Het vertrek gaat met moeilijkheden gepaard. De „Amboina" loopt vast en moet met behulp van de andere schepen worden vlot gesleept. Jan van Riebeeck en Robert Janszoon komen aan boord van de „Sutphen". Na enkele weken ronden zij Kaap de Goede Hoop. „Wij hebben nog een lange reis voor de boeg", zegt Robert Janszoon tegen Jan van Riebeeck, wanneer zij in de verte de Tafelberg zien verdwijnen; „eigenlijk is de oversteek van hier naar de rede van Bantam veel te lang." Maar waarom sticht de Compagnie dan hier geen verversingsplaats?" vraagt Van Riebeeck; „nu wij op St. Helena geen graag geziene gasten meer zijn, lijkt het mij bijzonder nuttig de Kaap te gebruiken als aanloophaven." Ja, waarom hebben de Heren Zeventien in Amsterdam dat plan eigenlijk nooit overwogen?

Na al deze omzwervingen wordt het Juli 1640, wanneer Jan van Riebeeck eindelijk in Batavia aankomt. Hij kijkt zijn ogen uit in dit vreemde land. Als je alleen naar de gevels van de huizen kijkt, die de Hollanders hier hebben gebouwd, zou je je in Hoorn of Zierikzee kunnen wanen. Hoe graag zou Van Riebeeck een onderhoud willen hebben met de gouverneur-generaal, Van Diemen. Maar blijkbaar is de landvoogd niet in een beste bui; hij weigert tenminste de schipbreukelingen van „Het Hof van Holland" te ontvangen. Van Riebeeck laat zijn vrije tijd echter niet onbenut; hij probeert Maleis te leren en zo veel mogelijk op te steken van de zeden en gewoonten van de Javanen. Ademloos hebben de kinderen het verhaal van kapitein Rob tot zover gevolgd. „U bent een knap verteller, kapitein," zegt de heer Van Riebeek; „maar weet u, dat ik nog verscheidene souvenirs van deze voorvader van onze familie heb? Kijkt u maar eens."

Met belangstelling bekijkt Rob de wapens, die de heer Van Riebeek nog in zijn bezit heeft. „Dit zwaard komt uit Atjeh," zegt hij. „Ja," antwoordt de heer Van Riebeek; „ofschoon de gouverneur-generaal hem eerst niet wilde ontvangen, wist hij op den duur toch tot hem door te dringen. En na enige tijd werd hij aangesteld tot secretaris van Pieter Soury, die met het schip de „Otter" een reis maakte naar Atjeh." Ja, zo was het. De zaken van de Oost-Indische Compagnie breiden zich steeds meer uit en het is zaak voortdurend nieuwe gebieden te ontsluiten voor de handel. Pieter Soury krijgt de opdracht onderhandelingen aan te knopen met de vorsten op Sumatra's Oostkust. De „Otter" wordt begeleid door de fluit „Anna" en allereerst wordt de steven gewend naar de kust van Atjeh, waar een beeldschone vorstin de scepter zwaait.

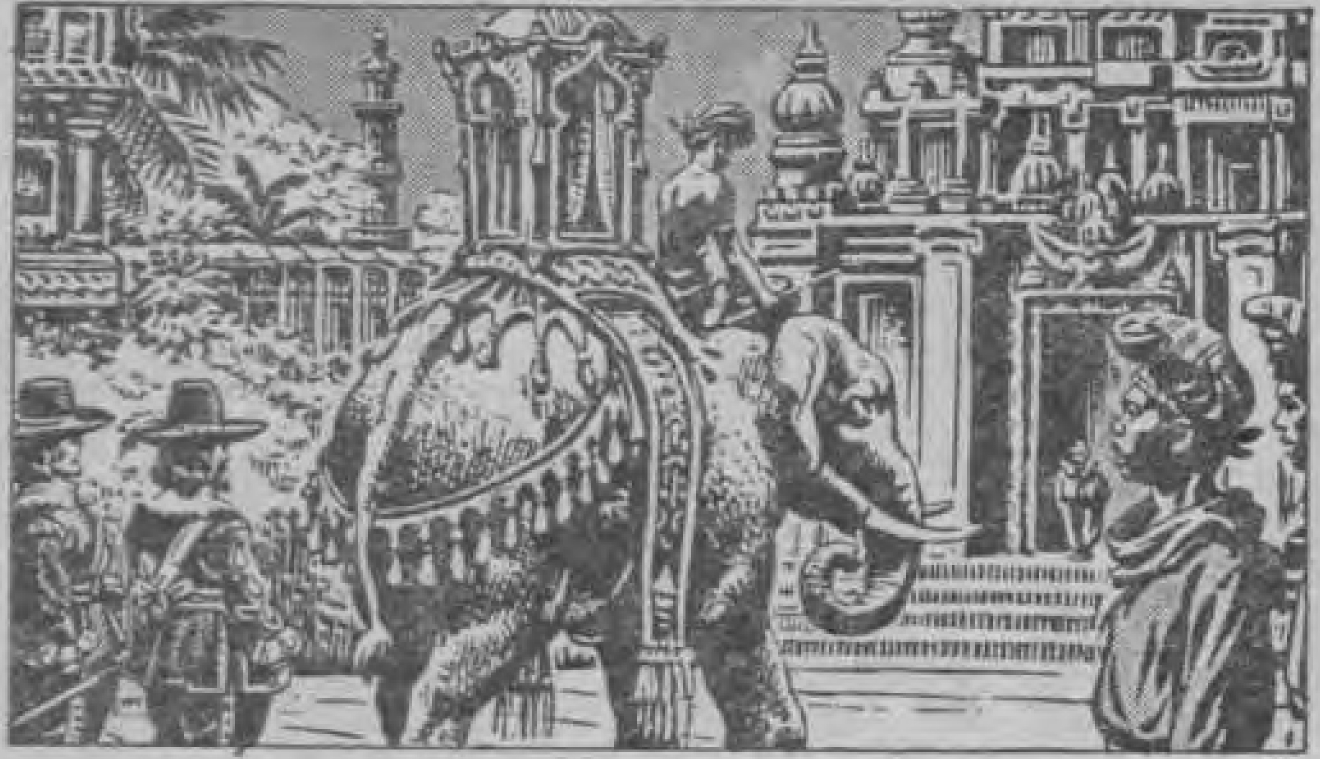

Op grootse wijze wordt de missie van de gouverneur-generaal aan het Atjehse hof ontvangen. Een hooggeplaatste hofdignitaris verzoekt de vreemde heren, wanneer zij het paleis betreden, hun schoenen uit te trekken en hun hoeden op te houden. Dat hoort nu eenmaal bij de in Westerse ogen vreemde gebruiken, die hier in zwang zijn. Van Diemen heeft voor een kostbaar geschenk voor de sultane gezorgd, dat haar nu met veel plichtplegingen wordt overhandigd. Jan van Riebeeck let scherp op. Het gaat hier heel anders toe dan op Java, maar dat komt ongetwijfeld ook, omdat hier de Mohammedaanse godsdienst wordt beleden. Drie eeuwen geleden heeft de Islam hier reeds zijn intrede gedaan en dat is aan alles te merken. Nauwkeurig en langdurig bekijkt de vorstin het geschenk van Van Diemen: een kunstig bewerkte gouden beteldoos.

Dan beginnen de moeizame onderhandelingen tussen de afgezanten van de gouverneur-generaal en de vorstin over de mogelijkheden om handel te drijven. Jan van Riebeeck ontpopt zich als een voortreffelijk diplomaat en de vorstin van Atjeh, die nog altijd het kostbare geschenk, dat haar is toebedeeld, bewondert, is zo ingenomen met dit bezoek, dat zij de vreemde heren een prachtige mantel laat omhangen, versierd met drie gouden ringen. (Nog altijd komen de ringen voor in het wapen van de familie Van Riebeek). Langzamerhand wordt het gesprek nu minder stroef. Pieter Soury is verheugd, dat deze eerste onderneming al direct zo goed van stapel loopt en hij krijgt vooral achting voor de talenten van zijn secretaris, Jan van Riebeeck.

Van Riebeeck krijgt nu pas goed gelegenheid de zeden en gebruiken van de bewoners van dit verre land te bestuderen. De vorstin behandelt de vreemdelingen als hoge gasten en zij overlaadt de heren met vele eerbewijzen. Ten behoeve van de Hollanders worden grote feesten aangericht en in het prachtige park voor het paleis worden olifantengevechten geleverd. Een wreed, maar schitterend schouwspel. Van tijd tot tijd biedt de vorstin haar gasten een sirihpruim aan en ook Van Riebeeck moet dat vreemde genotmiddel wel accepteren. Hij doet maar net of hij het lekker vindt. „Trek alsjeblieft geen vies gezicht", fluistert Pieter Soury hem in; „denk maar, dat je ook op deze wijze de belangen van de Compagnie behartigt". Maar onder al die bedrijven door worden er toch ook zaken gedaan.

Wanneer na vele dagen de Hollandse missie weer vertrekt, moet Pieter Soury nog een geschenk van de vorstin in ontvangst nemen. Een reusachtige olifant! Maar dát moet hij toch beleefd van de hand wijzen. Hoe zou hij het zware dier aan boord moeten hijsen? Maar hij aanvaardt gaarne een prachtig paardje. En dan wordt de terugreis naar Batavia aanvaard. De reis gaat tussen de talrijke eilanden van de Riouwarchipel door. Soury heeft opdracht gegeven goed uit te kijken naar verdachte schepen, want in deze buurt loeren altijd veel kapers. Vooral de Chinese zeerovers worden gevreesd. Met hun kleine, doch snelle jonken overmeesteren zij voortdurend Hollandse, maar ook Engelse en Portugese koopvaarders.

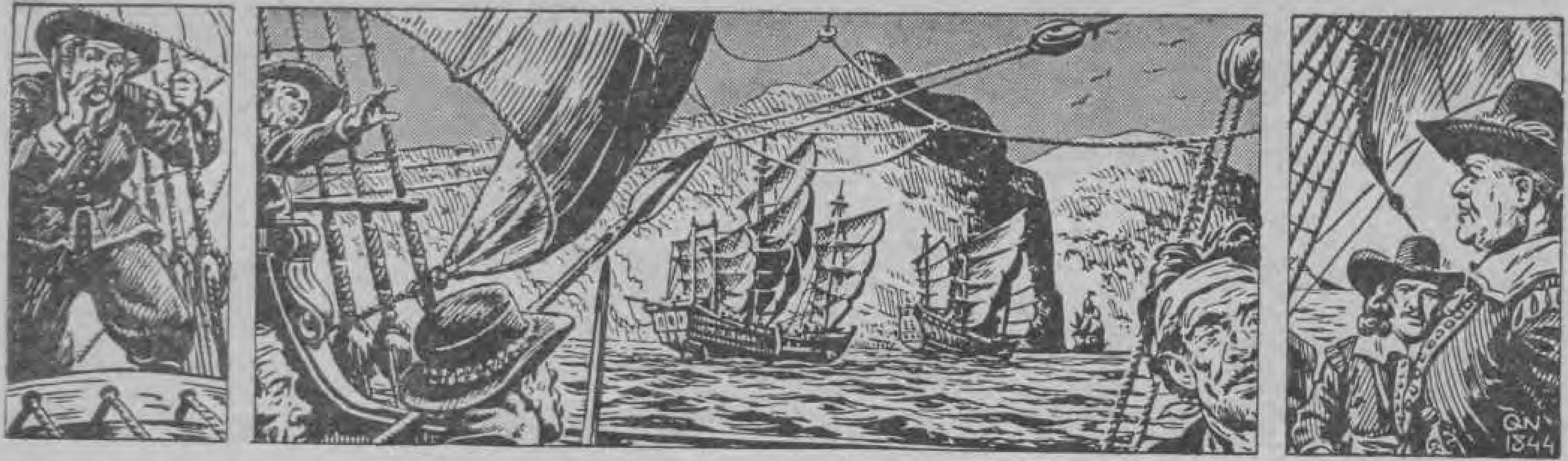

De schipper van de „Otter" maakt zich niet erg ongerust, wanneer hij gepraaid wordt door een paar Chinese jonken. Onder de bemanning ontstaat enige beroering en Van Riebeeck voelt zijn hart ook sneller kloppen. Twee tegen één.... Als dat maar goed gaat! Maar de schipper stelt hem gerust: hij kent die Chinezen; ze hebben maar weinig geschut aan boord en krijgen alleen een kans, als ze er in slagen te enteren. En daar zal hij wel een stokje voor steken. Met een paar schoten houdt hij de jonken op een behoorlijke afstand en bovendien verschijnt spoedig een Hollands oorlogsjacht ter plaatse. De Chinezen deinzen snel af. De schipper kijkt ze grinnikend na. Ja, ja, de Oost-Indische Compagnie zorgt er wel voor dat de veiligheid wordt gewaarborgd.

Ongestoord vervolgt de „Otter” zijn weg. Het oorlogsjacht heeft alle zeilen bijgezet en neemt de jonken onder vuur. Met welgevallen zien de opvarenden van de „Otter” hoe de zeerovers het onderspit moeten delven. Weliswaar schieten de Chinezen terug, maar hun kanonnetjes dragen niet ver genoeg. „Toch is het jammer, dat we die knapen niet voldoende kunnen afschrikken”, zegt Pieter Soury, „want zo lomp als die jonken er uit zien, ze zijn toch verbazend snel. Kijk, daar gaat die ene er van door. En de ander zal er ook wel in slagen te ontkomen. Die snelheid is hun kracht.” Maar in elk geval zullen de zeerovers het wel niet nog eens proberen. Wanneer het oorlogsjacht op een andere koers gaat liggen, groeten beide schepen elkaar met de vlag.

Enkele weken na zijn terugkeer wacht Van Riebeeck een grote verrassing: de gouverneur-generaal Van Diemen laat hem ontbieden. Hij heeft met grote belangstelling kennis genomen van de rapporten, die Van Riebeeck over zijn reis naar Atjeh heeft uitgebracht en hij biedt hem thans de post aan van onderkoopman in Japan, toegevoegd aan Jan van Elseracq, hoofd van de Japanse Ommeslag op Decima. Zo vaart Van Riebeeck in April 1643 aan boord van de „Lillo", een oorlogsjacht, naar het nog vrijwel geheel onbekende Japan. En zie, aan boord ontmoet hij weer zijn oude vriend Robert Janszoon. Met 'n goed gevuld glas wordt diezelfde avond in de kleine kajuit van de „Lillo" het weerzien gevierd. „Je zult nog eens een rijk man worden, Van Riebeeck", voorspelt Robert Janszoon. „Haha," lacht de ander; „maar dan zal ik toch meer moeten verdienen dan de acht realen, die de Compagnie mij maandelijks wil uitbetalen."

De reis gaat niet rechtstreeks naar Decima, want eerst loopt de „Lillo" de haven van Tonkin, een vazalstaat van China, binnen, waar de Oost Indische Compagnie ook een loge heeft. Van hier uit wordt vooral zijde verscheept naar Japan, het voornaamste handelsartikel, waarmee de Hollanders in Decima terecht kunnen. Het is een onrustige tijd in China en verscheidene Hollanders worden hier aan boord gebracht, die door de Chinezen zijn mishandeld. Hier zal Van Riebeeck enige dagen moeten blijven om zijn eerste handelscontacten te leggen. „Kijk goed uit", waarschuwt Robert Janszoon hem, „ik vertrouw die gele mannen voor geen duit. Ga voorzichtig te werk. Als je het handig aanlegt, kun je hier een fortuin verdienen." Een week later gaat de „Lillo" onder zeil voor de overtocht naar Decima.

Een fortuin verdienen.... Dat heeft Van Riebeeck nu al een paar maal gehoord en och, hij weet ook wel, wat Robert Janszoon bedoelt. Hoeveel ondergeschikten van de Oost-Indische Compagnie gaan niet stiekem handel drijven voor eigen rekening? Wanneer de „Lillo" eindelijk het anker laat vallen voor Decima, kijkt hij zijn ogen uit. Japan is nog ontoegankelijker dan China. Het is de Hollanders zelfs verboden verder te komen dan Decima, dat niet meer is dan een klein eilandje, afgescheiden van de stad Nagasaki. Zelfs moeten de schippers hun wapens (en.... hun bijbels!) lossen en aan de wal opslaan. Een zwaar bewapende Japanse soldaat bewaakt dit alles. Maar de Compagnie doet hier goede zaken. De zijde uit China wordt tegen hoge prijzen verkocht en waarom zou Van Riebeeck eigenlijk niet hetzelfde doen als alle kooplieden, in dienst van de Compagnie? Zijn loon is laag en met een eigen handeltje kan hij een aardig spaarduitje verdienen.

Van Riebeeck brengt het spoedig tot opperkoopman en verdient voor de Compagnie bijna twee millioen! En dat hij voor zich zelf handel drijft...., dat zal de heren in Batavia wel bekend zijn en ofschoon het feitelijk verboden is, zullen ze hem dit toch wel niet kwalijk nemen. Maar dan ontvangt Van Riebeeck op zekere dag een brief van de gouverneur-generaal. De Compagnie wil een voorbeeld stellen en hij wordt.... ontslagen. Ach, de heren weten niet, welk een voortreffelijke kracht zij zich laten ontglippen. In Batavia wordt Van Riebeeck, ondanks alles, zeer hoffelijk ontvangen en uitgeleide gedaan, wanneer hij op 2 December 1647 aan boord van „De Coningh van Polen" de thuisreis aanvaardt. Na een jarenlang verblijf in de tropen zal hij dus nu eindelijk zijn vaderland terugzien.

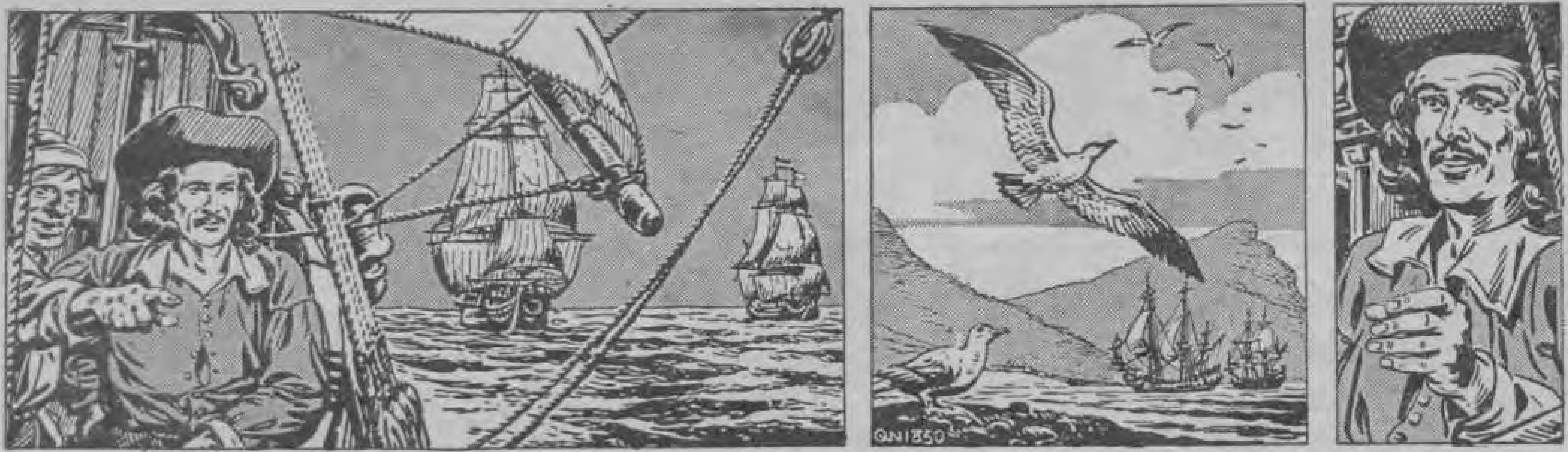

En op deze thuisreis maakt Van Riebeeck voor het eerst kennis met Kaap de Goede Hoop. Want „De Coningh van Polen", in convooi varende met een paar andere schepen, moet de Tafelbaai aan doen om daar de goederen te bergen van de „Nieuw Haarlem", die op deze kusten is vergaan. Eind Januari 1648 loopt de vloot de Tafelbaai binnen en laat de ankers vallen. Van Riebeeck aanschouwt met welgevallen het woeste, maar aantrekkelijke land. En hij herinnert zich het gesprek, dat hij op de uitreis had met zijn vriend Robert Janszoon. Ja waarom zou de Oost Indische Compagnie hier eigenlijk niet een kleine nederzetting stichten? De baai is prachtig gelegen en voor de Hollandse schepen zou dit een mooie aanloophaven kunnen worden om hun water te verversen, reparaties te laten verrichten en voedsel aan boord te nemen. Ook zou een hospitaal gebouwd kunnen worden voor de zieken....

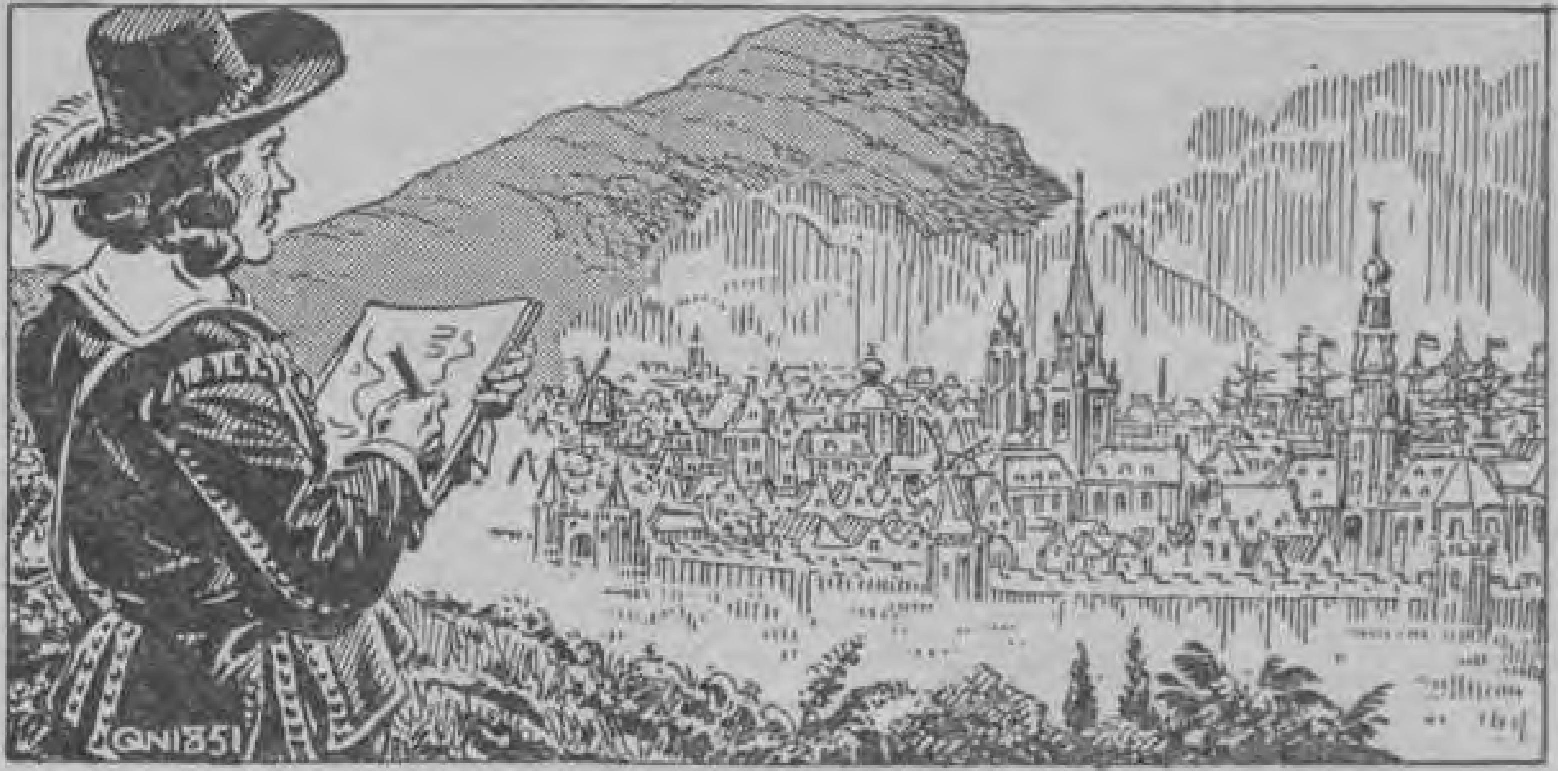

Het wrak van de „Nieuw Haarlem" ligt in ondiep water en de stormen hebben het schip tenminste nog niet in stukken gereten. Maar met het bergen van de lading gaan vele dagen heen. Met sloepen moeten de goederen worden overgebracht naar „De Coningh van Polen", die rustig op de rede ligt te dobberen. Jan van Riebeeck, die als passagier met het bergingswerk niets te maken heeft, laat zich aan land roeien en gaat op verkenning uit. Hij bestudeert het land, de dieren, de vogels, de planten en bomen, maakt schetstekeningen van de omgeving van de Tafelbaai en reeds ziet hij voor zijn geestesoog hier, aan de Kaap, een stad verrijzen, door Hollanders gebouwd, met kerken, torens, molens en sterke wallen. In Indië, China en Japan heeft hij geleerd, wat kloeke ondernemingsdurf vermag. Waarom zou de Kaap niet een nieuwe, bloeiende nederzetting van de Oost-Indische Compagnie kunnen worden?

En op 6 Augustus 1648 — zo eindigt kapitein Rob dit gedeelte van zijn verhaal — keert Jan van Riebeeck eindelijk in Amsterdam terug. Om op zijn lauweren te rusten? Geenszins! Hij is te rusteloos en te ondernemend om nu aan de wal te blijven. Hij treedt echter eerst in het huwelijk (met Maria de la Quellerie) en maakt daarna reizen naar West-Indië en ook naar Jan Mayenland in het barre Noorden, waar de Hollandse walvisvaarders hun rijke buit binnenhalen. — Maar nu treedt mevrouw Van Riebeek binnen met de koffie. „U zult wel een droge keel hebben gekregen van al dat praten, kapitein," zegt ze; „u moet maar even pauzeren." In die tijd nemen de kinderen van de heer en mevrouw Van Riebeek het programma over. Ze zingen bij de guitaar enkele liedjes. Ja, natuurlijk Zuid-Afrikaanse liedjes. Maar dan moet de kapitein verder vertellen. Hoe verging het Van Riebeeck in zijn latere leven?

Over het verblijf van Jan van Riebeeck in Amsterdam weet Robs gastheer nog wel het een en ander te vertellen. Op een mooie voorjaarsdag in het jaar 1651 loopt Van Riebeeck met zijn vrouw te wandelen en ontmoet tot zijn grote verrassing zijn oude vriend Robert Janszoon, die enkele dagen tevoren met de „Dromedaris" is binnen gekomen. Van Riebeeck nodigt hem uit het noenmaal bij hem thuis te gebruiken en Robert Janszoon neemt die uitnodiging gaarne aan. Bovendien heeft hij groot nieuws gehoord: de Heren Zeventien hebben eindelijk besloten aan de Kaap een scheepsherberg in te richten. En de „Dromedaris" zal een expeditie daarheen brengen. Men zoekt echter nog een geschikte commandeur. Bij het horen van dat nieuws beginnen Van Riebeecks ogen te schitteren. Zal zijn oude plan dan toch werkelijkheid worden?

Commandeur van de scheepsherberg aan de Kaap! Ja, maar zullen de Hoogmogende en Genereuze Heren Zeventien van de Oost-Indische Compagnie Van Riebeeck als zodanig nog willen aanstellen? Men heeft hem destijds ontslagen en.... „Komaan", zegt dan zijn vrouw, „wat je destijds hebt misdreven wordt je nu niet meer aangerekend. Trouwens, hoevelen hebben niet hetzelfde gedaan?" Robert Janszoon valt haar onmiddellijk bij.

„Jij bent de geschiktste man voor die post," zegt hij; „geloof mij, de heren hebben er al lang spijt van, dat zij jou hebben laten schieten." Van Riebeeck overwint zijn aarzeling en enkele dagen later stuurt hij de heren van de Compagnie een uitvoerig rapport over zijn bevindingen aan de Kaap. Hij wordt uitgenodigd voor een bespreking en wanneer hij naar huis terugkeert heeft hij zijn aanstelling tot commandeur ontvangen!

Nu breken drukke dagen aan. Het spreekt vanzelf, dat Van Riebeeck nu ook zijn vrouw meeneemt en zijn kind, dat een jaar geleden is geboren. Voor Maria wordt dat de eerste zeereis. Ach, zij ziet er wel tegen op, land en familie te verlaten. Maar zij kan haar man toch niet in de steek laten? Er gaat ook een vendel soldaten mee en op de dag van het vertrek marcheren zij met vliegend vaandel en slaande trom naar de haven. „Die arme drommels....", fluisteren de omstanders. Want Jan Compagnie keert vrijwel nooit terug uit gindse, verre streken. Het echtpaar Van Riebeeck scheept zich in op een galjoot, die beiden naar de rede van Texel brengt, waar de „Dromedaris" voor anker ligt. Zo nemen zij afscheid van Holland, van Amsterdam. Nooit zal Van Riebeeck die stad terugzien....

Behalve de „Dromedaris" maken ook de schepen „Reijger" en „Hope" de expeditie mee. Eigenlijk zouden nog twee schepen de reis meemaken, de „Walvis" en de „Oliphant", maar die zijn op de dag van vertrek nog niet op de rede en Van Riebeeck wil er niet op wachten. Het convooi bestaat verder uit verschillende Straat- en Bochtvaarders. Van Riebeeck heeft het druk genoeg. Hij is goed gemutst, nu hij eindelijk, na zoveel jaren, gelegenheid krijgt een oud idee te verwezenlijken. Maria, zijn vrouw, ziet met een bedrukt gezicht de duinen van de vaderlandse kust in de verte verdwijnen. Ook Geertruid, een nichtje van haar man, die de reis eveneens meemaakt, krijgt het te kwaad, nu zij de onbekende verten tegemoet gaan. Maria troost haar. „Ons lot is in Gods hand, Geertruid," zegt zij.

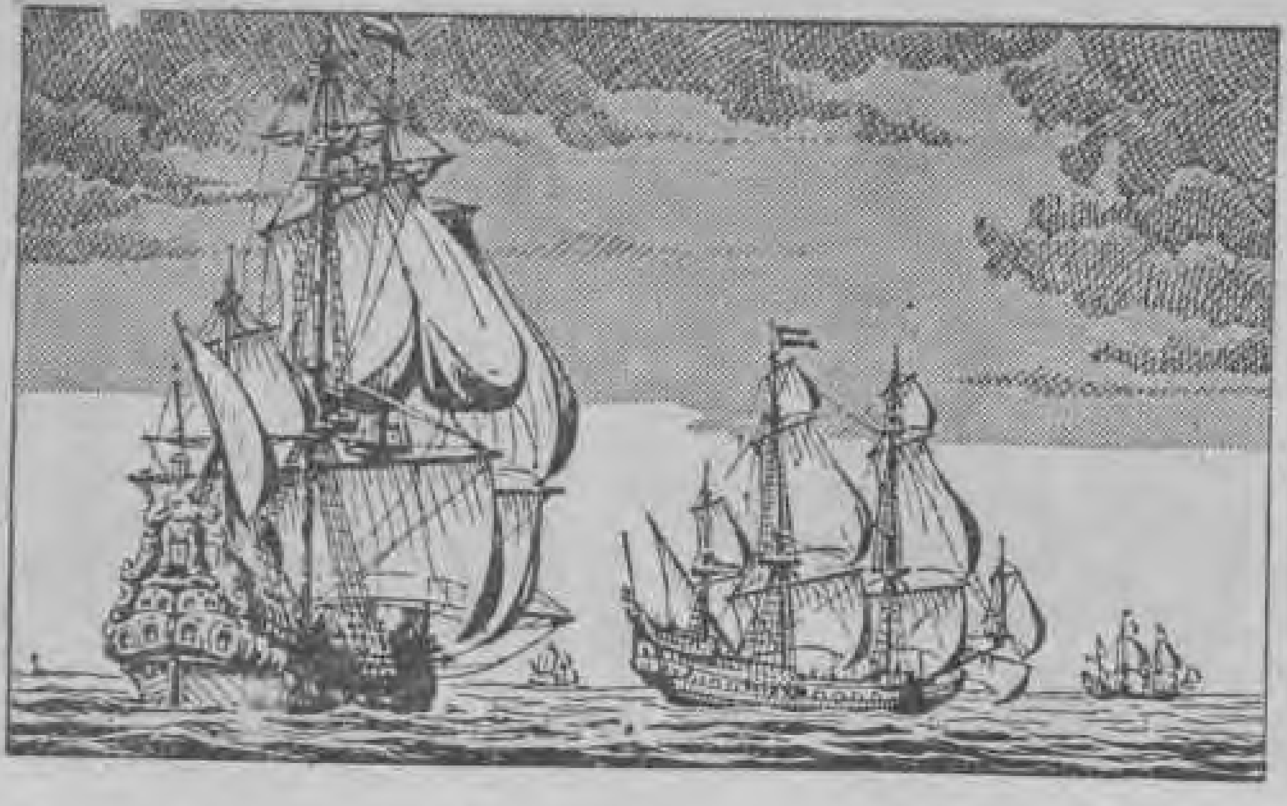

Voor de tijd van het jaar treffen de schepen goed weer. Bij de Vlaamse banken zet het convooi koers naar de Engelse kust. De „Dromedaris" ligt wat rank en Robert Janszoon durft dan ook geen vol zeil voeren in de frisse, aanwakkerende bries. Daarom worden nu de zware kanonnen in de buikdenning gestuwd. De vrouwen aan boord maken het zich zo gemakkelijk mogelijk. Veel is er voor haar niet te doen en vooral de kinderen — waaronder Jan van Riebeecks zoontje Lambertus — vervelen zich, want na een paar dagen is het nieuwtje van de zeereis er al af. Maar met Kerstmis 1651 slagen de vrouwen er toch in om in de kleine, bedompte kajuit van de slingerende „Dromedaris" zo goed en zo kwaad als dat gaat een gezellig feest te organiseren. De kok heeft eens extra zijn best gedaan en vooral de kleine Lambertus kijkt zijn ogen uit!

In de buurt van de Kaapverdische Eilanden wordt scheepsraad gehouden over de nu te volgen koers. Wonderlijk genoeg houdt het weer zich uitstekend en de kleine vloot heeft dan ook een zeer voorspoedige reis. Reeds op de 5de April van het jaar 1652 komt de Tafelberg in het zicht: het doel van de reis is bereikt. Trots laat Jan van Riebeeck zijn vrouw het land zien, waar hij zo veel van verwacht. „Hier zullen wij aan land gaan, Maria", zegt hij; „de kust ziet er misschien wat onherbergzaam uit, maar ik verwacht, dat achter die bergen goed en vruchtbaar land ligt, waar velen van ons een goed bestaan kunnen vinden." Bij de Leeuwenberg wordt een sloep van de „Dromedaris" gestreken. De omgeving moet eerst worden verkend, want het zou kunnen zijn, dat er Portugese schepen in de buurt zijn, die het op de Hollander hebben gemunt. Maar de kust is gelukkig veilig.

Op een Zondag — het is de 7de April 1652 — bij het aanbreken van de dag, laten de schepen hun anker vallen in de Tafelbaai. Jan van Riebeeck begeeft zich met een kleine groep metgezellen aan land en hij richt allereerst zijn schreden naar de steen, die al jarenlang wordt gebruikt door schepelingen, die de Kaap passeren, om er brieven onder te leggen, die thuisvarende schepen dan weer meenemen naar Holland. Ja, er liggen ook nu brieven en wel van de vloot van Jan van Teylingen!

Nog in de loop van diezelfde dag volgt een kort ceremonieel op de kust: de Hollandse driekleur wordt op het grondgebied van de Kaap geplant. Onwillekeurig begint het hart van Van Riebeeck even sneller te kloppen, wanneer hij hier, op de meest Zuidelijke punt van het onmetelijke Afrika de vlag van zijn vaderland ziet wapperen, de vlag, die reeds op zo vele plaatsen van de aardbol waait boven de gebieden, waar Nederlanders zich hebben neergezet.

De volgende dagen wordt het materiaal uit de schepen gelost, waarmede allereerst een sterk fort zal worden gebouwd, opdat de Hollanders zich kunnen verweren tegen eventuele aanvallen van zee uit. Maar spoedig breken onderlinge twisten uit. De meeste opvarenden van de kleine vloot zijn desperado's, belust op avontuur, niet gewend hard te werken, die er slechts op uit zijn zich zelf zo spoedig mogelijk te verrijken. Van Riebeeck ziet zich dan ook genoodzaakt strenge plakkaten af te kondigen en een provoost-geweldige aan te stellen. Gelukkig hebben zij weinig last van de inheemse bevolking. De Hottentotten, die dit land bewonen, laten zich niet zien, want het volk van een vloot, die hier al eens eerder aan wal is gegaan, heeft hun vee gestolen en de schrik zit er nog in.

De bouw van het fort vordert maar langzaam en die versterking moet toch klaar komen, voor Van Riebeeck er aan kan denken woningen te gaan bouwen voor zichzelf en de overige opvarenden van de vloot. Zijn vrouw en hun zoontje blijven dan ook maar aan boord van de „Dromedaris". En voedsel is er ook weinig te vinden. Maar dan trekt op zekere dag een kleine stam Hottentotten het kamp van de Hollanders binnen. De kleine, zwarte mannen willen blijkbaar handel drijven met de vreemdelingen en zij bieden buffels te koop aan, die Van Riebeeck best kan gebruiken. Aanvoerder van de stam is een rijkelijk met veren versierd opperhoofd, die zich „koning Harry" laat noemen. De Engelsen hebben hem een paar jaar geleden meegenomen naar Indië en hij kan een paar woorden Engels spreken.

Van Riebeeck ontvangt de Hottentotten zeer vriendelijk. Vóór alles wil hij onenigheid met de inboorlingen voorkomen en natuurlijk is hij graag bereid een paar buffels te kopen. Onder veel plichtplegingen trekken de inboorlingen na enkele uren weer af. Maar wanneer 's avonds Van Riebeeck in zijn hut zit te werken, treedt een wachtsman plotseling gehaast binnen. De onbetrouwbare Hottentotten zijn teruggekomen en hebben het vee, dat Van Riebeeck had gekocht, weer gestolen. En bij de schermutselingen, die daarbij ontstonden, hebben zij een bewaker gedood. Van Riebeeck spoedt zich naar buiten en vindt daar het lichaam van een van zijn beste medewerkers, doorboord met een assegaai. En dat is niet de enige tegenslag. Het materiaal, uit Holland meegenomen voor het bouwen van huizen, is verkeerd gestuwd en ligt helemaal onder in de ruimen van de „Dromedaris". Dat betekent dagenlang extra zware arbeid. Bovendien blijft de regen uit. En het volk begint weer te morren.

Dan arriveren eindelijk, op 7 Mei, de „Walvis" en de „Oliphant" op de rede, de schepen, die nog niet gereed waren, toen Van Riebeeck uit het vaderland vertrok. Zij hebben vele zieken aan boord, want door gebrek aan goed voedsel is de zo gevreesde scheurbuik uitgebroken. De zieken worden met spoed aan wal gebracht, waar zij met behulp van de wilde asperge en de zuring, die hier groeien, wel gauw zullen genezen. Met ontzetting leest Van Riebeeck de scheepsdagboeken, waaruit blijkt, dat alleen aan boord van de „Oliphant" 85 opvarenden gedurende de reis over de fokkeschoot zijn gezet. Op de „Walvis" zijn 45 mannen bezweken aan de ziekte, die al zoveel slachtoffers heeft geëist. Dat betekent, dat Van Riebeeck zijn pioniersarbeid moet beginnen met veel minder mannen dan waarop hij aanvankelijk had gerekend. En de zieken zullen nog lang te zwak blijven om veel te doen....

En nog komt er geen eind aan de tegenslagen. Vooral de hovenier, Boom, is wanhopig. Wat moet er van de uitgezaaide planten terecht komen, nu de lang verwachte regens uitblijven? De boel verdroogt. Ook Van Riebeeck twijfelt nu aan het welslagen van zijn onderneming. Gelukkig weet Maria, zijn vrouw, hem over die buien heen te helpen en hem steeds nieuwe moed in te spreken. Om aan voedsel te komen trekken de Hollanders meermalen het binnenland in om daar op wilde dieren te gaan jagen. Zij volgen meestal de oevers van de „Soete Rivier" en niet zelden slagen zij er in een „renoster" of een olifant neer te leggen. Eén keer lukte het de jagers zelfs een rhinoceros te vangen, toen deze in gevecht was met een reusachtige olifant. O, het land is rijk genoeg, maar zal Van Riebeeck met de weinigen, die hem zijn meegegeven, er in slagen er iets goeds van te maken?

Neushoornbiefstuk is erg lekker, maar er zijn veel hongerige magen en het vlees is spoedig op. Onder de kolonisten broeit het. De meeste mannen zijn ontevreden. Zij hadden gehoopt hier het land der gouden bergen te vinden en slapende rijk te worden. In plaats daarvan moeten zij hard werken en zij krijgen nog niet eens genoeg te eten. Vier mannen besluiten Van Riebeeck in de steek te laten en op avontuur te gaan. Hun doel zal Mozambique zijn. Op de kaart lijkt de afstand niet zo groot. Ze nemen stiekem een pistool en vier degens weg en dan gaan zij op pad, de wildernis tegemoet. Och, de domme kerels hebben er geen idee van hoe ver het is naar Mozambique en welke moeilijkheden zij zullen ontmoeten. Maar zij zijn vast besloten nooit meer naar de Kaap terug te keren.

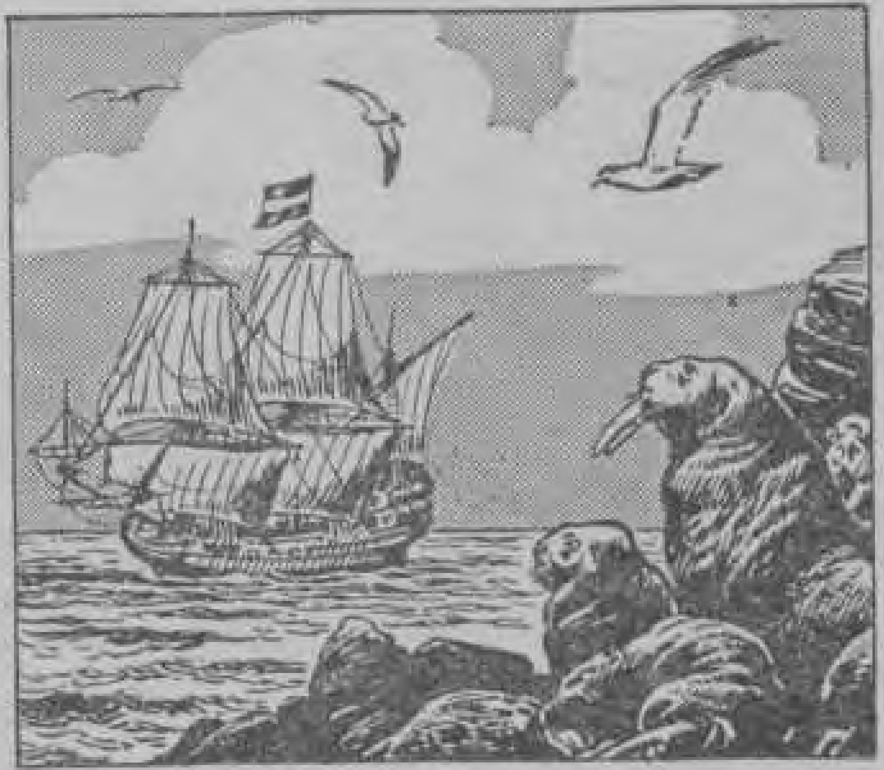

Maar na enkele dagen keren de mannen al weer terug in het kamp. Zij hebben het niet ver gebracht en de schrik zit hun nog in de benen! Van alle kanten loerde het gevaar en wat konden zij met hun pistool en hun degens uitrichten tegen leeuwen, neushoorns, slangen en andere dieren? Jan van Riebeeck besluit een afschrikwekkend voorbeeld te stellen. Nee, de zwaarste straf wil hij aan de mannen niet voltrekken, maar hij besluit, in overleg met de brede raad, de muiters te verbannen. Het nabij gelegen Robbeneiland lijkt hem een geschikt oord. Het jacht „De Goede Hope" brengt de gevangenen naar het eiland, waar het wemelt van de zeehonden. De mannen zullen op deze dieren jacht moeten maken. Dat betekent vlees in overvloed en bovendien kostbare vellen, die verkocht kunnen worden. Ook zal er een baken worden opgericht.

Niet alleen vangen de mannen van „De Goede Hope" verscheidene robben, maar zij stuiten bovendien op een voorraad van zeker een paar duizend vellen, die een Franse expeditie hier heeft achtergelaten. Wanneer een baken is opgericht, blijven de gestraften achter met enkele bewakers. Dan kiest het jacht weer zee en doet op de terugreis ook nog een ander eilandje aan. Daar leven honderden dassen, waarvan zij er enkele tientallen levend vangen, om ze mee te nemen naar de Kaap. Het spreekt vanzelf, dat zij dit eiland „Dasseneiland" noemen. Dan varen zij terug naar de Tafelbaai. Jan van Riebeeck is niet ontevreden. Hij heeft de tucht met betrekkelijk geringe middelen kunnen herstellen en bovendien kan hij van het Robbeneiland in geval van nood altijd nog meer zeehondenvlees laten halen.

Ondertussen vordert de bouw van het fort gestadig. Fier wappert de driekleur boven de muren van de versterking en Van Riebeeck kan nu ook gerust zijn wat de veiligheid van zijn kleine kolonie betreft. Mochten de Hottentotten het wagen een aanval te doen, dan kunnen zij die nu gemakkelijk afslaan. En ook van zee uit zal een eventuele vijand er wel even over denken, voor hij probeert deze vesting te nemen. En zie, daar naderen inderdaad op zekere dag inboorlingen uit het binnenland. Maar het zijn vreedzame stammen en betrouwbaarder dan die, waarmee Van Riebeeck eerst onderhandelingen heeft aangeknoopt. Hun aanvoerder noemt zich Kokosoa, bijgenaamd „de vette kapitein". Ja, zij willen de blanke mannen vee verkopen. Van Riebeeck ontvangt hen hartelijk en met veel eerbewijzen.

Van Riebeeck overlaadt Kokosoa met geschenken, weliswaar goedkope sieraden, maar de hoofdman is er bijzonder mee ingenomen. Over de prijs van het vee wordt niet lang onderhandeld en om de inboorlingen nog gunstiger te stemmen richt Van Riebeeck een groot feest aan. Bij het eentonige rhythme van de Afrikaanse tam-tam én een wijsje van de Hollandse vedelaar danst Van Riebeeck zelfs de horlepiep en de inboorlingen hebben net zoveel plezier als de Hollanders, die wel van zo'n verzetje houden. Het feest duurt tot diep in de nacht, maar dan hoort Van Riebeeck opeens verschrikte uitroepen van de Hottentotten. Wat is er gebeurd? De mannen wijzen verschrikt naar de hemel. Daar is een „staartster" verschenen en dat betekent oorlog, leggen zij uit. De zwarte mannen bedekken hun ogen en laten zich op de grond vallen, terwijl Kokosoa bezwerend zijn handen ten hemel strekt.

Oorlog? Natuurlijk gelooft Van Riebeeck niet in dergelijke natuurverschijnselen, die rampen en oorlogen zouden aankondigen. Maar hij denkt toch even aan die voorspelling terug, wanneer op 18 Januari 1653 het schip „De Swarte Vos" op de rede verschijnt en het bericht brengt, dat tussen Holland en Engeland de oorlog is uitgebroken. Dat betekent, dat het fort nu snel afgebouwd moet worden, want Van Riebeeck moet op alles zijn voorbereid. Bovendien geeft Van Riebeeck aan Robert Janszoon opdracht om met de „Goutsblom" voor de kust te gaan kruisen om Engelse koopvaarders te onderscheppen. Want de mannen van de Kaap zijn besloten de Engelse handel zoveel mogelijk afbreuk te doen. De eerste Spek — dat is de bijnaam van de Engelsen — komt spoedig in 't zicht. Het is de koopvaarder „Merchant".

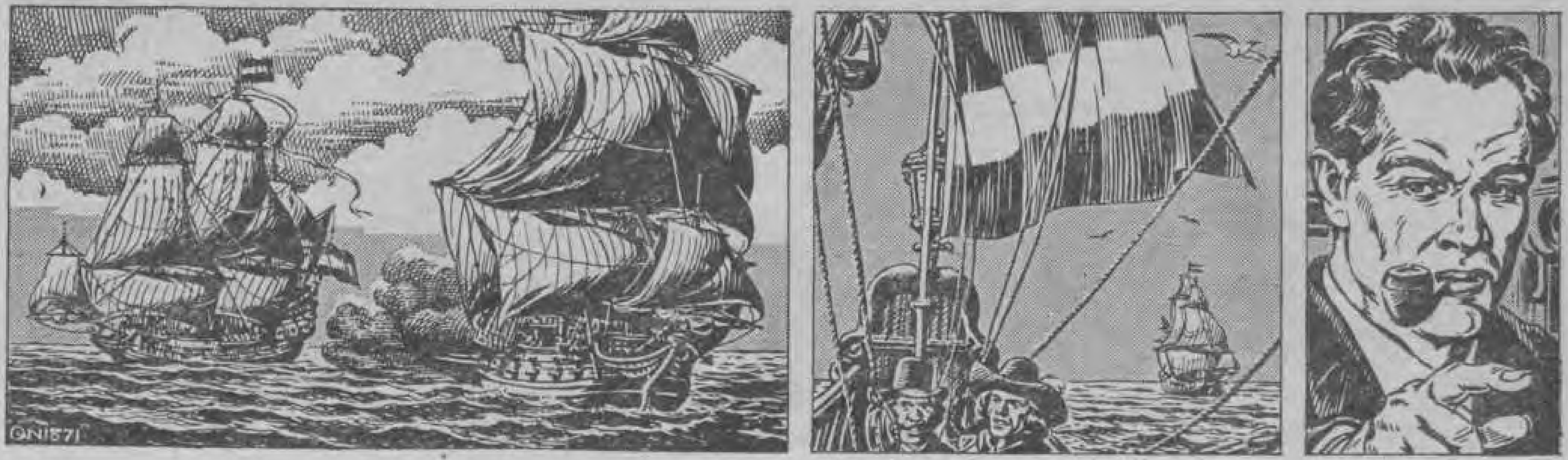

De „Merchant” zet alle zeilen bij, wanneer Robert Janszoon de achtervolging inzet. Maar de Engelsman ontloopt zijn noodlot niet en na een kort gevecht ziet Robert Janszoon kans het schip te enteren en naar de Kaap op te brengen. De Engelsen worden gevangen gezet en Van Riebeeck kan het buitgemaakte schip, dat omgedoopt wordt tot de „Caepvogel”, best gebruiken. — Ziezo, Rob z'n pijp is onder het vertellen uitgegaan en hij moet toch ook even op adem komen. „Ja, jongens”, zegt hij, „zo ging het in die dagen. Kolonisten op verre kusten kregen natuurlijk maar af en toe berichten uit het vaderland en zo'n oorlog kon je overvallen. Van Riebeeck had het geluk, dat hij spoedig op de hoogte werd gesteld, maar als er toevallig maandenlang geen schip de Kaap had aangedaan, zouden de Engelsen op hun beurt hem onverhoeds hebben kunnen aanvallen.”

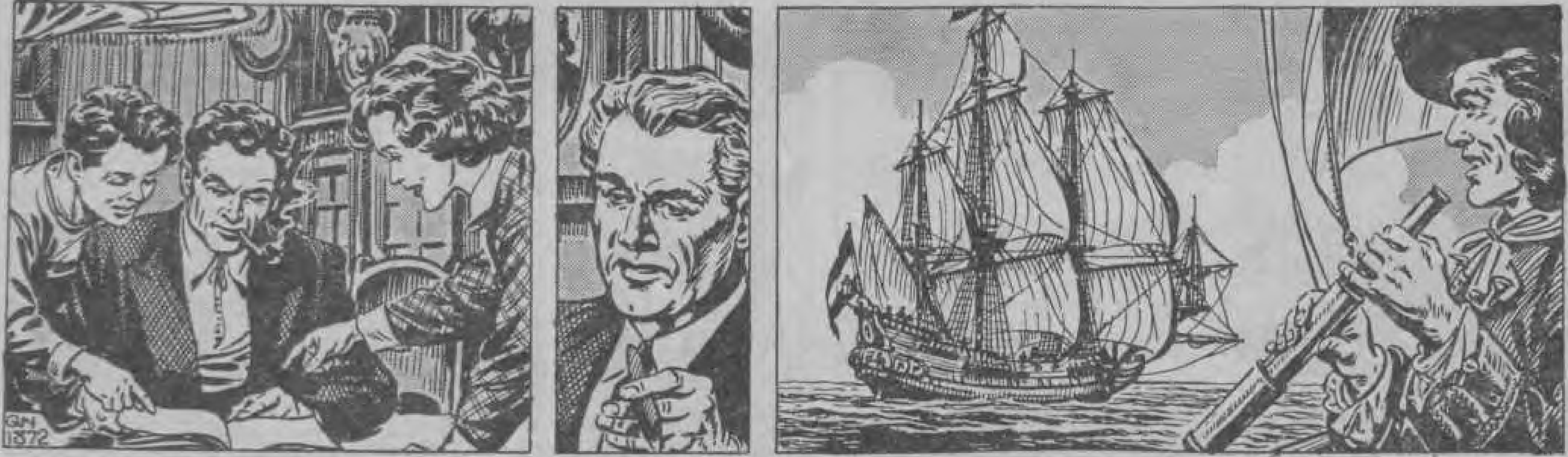

Nu komen in Culemborg de geschiedenisboekjes op tafel. Over de zeeslagen van Tromp, Evertsen, De Ruyter en de andere beroemde vlootvoogden uit de zeventiende eeuw hebben de kinderen Van Riebeek wel het een en ander geleerd, maar zij wisten niet, dat ook de Hollandse kolonie aan de Kaap in de Engelse oorlogen werd betrokken. „Juist omdat er in die dagen zo'n gebrekkige berichtgeving was, moest Van Riebeeck wel op zijn hoede zijn," vertelt hun vader. Maar op 14 Maart 1654 praait Robert Janszoon de „Vlieland" en hoort, dat de oorlog ten einde is. Hij spoedt zich terug naar de Kaap, waar het nieuws met gejuich wordt begroet. Want de jonge nederzetting kan zich alleen gunstig ontwikkelen in een periode van vrede; zolang de schepen en manschappen, waarover Van Riebeeck de beschikking heeft, gebruikt moeten worden om te patrouilleren, kan er van een verdere uitbouw eigenlijk geen sprake zijn.

Enkele maanden later, in December 1654, loopt het Engelse schip „East India Merchant" de Tafelbaai binnen; het eerste Engelse schip, dat na de vrede hier zijn anker laat vallen, zonder dat de kanonnen van het fort zich er dreigend op behoeven te richten. De vreemdelingen worden hartelijk ingehaald en het sluiten van de vrede wordt alsnog op waardige wijze gevierd. Over en weer worden hartelijke toespraken gehouden. Kapitein Anthony Newport drinkt op de gezondheid van Jan van Riebeeck en de zijnen. „Laat het voortaan altijd vrede tussen ons blijven", zegt hij, „en laten wij vrienden zijn; want welvaart en vrede kunnen nooit gedijen bij het bulderen der kanonnen." Mooie woorden en goed bedoeld ook. Maar Engeland en Holland zijn te grote rivalen op zee en spoedig zal het opnieuw tot een treffen komen......

Zo langzamerhand komt er nu toch tekening in de nederzetting der Hollanders aan de Kaap. Het fort „De Goede Hope" is gereed en Jan van Riebeeck en de zijnen wonen nu in goede, hechte huizen. En ook de gewassen staan er goed bij. Jan en Maria hebben thans twee kinderen, de jongens Lambertus en Abraham, die zich in dit milde klimaat best thuis voelen. „Met Gods hulp is het ons toch gelukt", zegt Van Riebeeck tegen zijn vrouw; „laten wij hopen, dat ons werk niet tevergeefs zal blijken te zijn". Op zekere dag brengt Robert Janszoon, die een reis naar de Indiën heeft gemaakt en onder meer enkele paarden heeft meegenomen, een bezoek aan de nederzetting. Dié kan Jan van Riebeeck goed gebruiken, want uitgestrekte gebieden in het binnenland heeft hij nog niet verkend. Te paard kan hij nu de wildernis in trekken en wie weet welke ontdekkingen hij nog zal doen!

In gezelschap van het Hottentottenhoofd Kokosoa maakt Jan van Riebeeck spoedig daarna een verkenningstocht naar het Noorden. Hij is goed bevriend met de Hottentotten, die groot ontzag hebben voor de snelheid, waarmee de paarden zich voortbewegen. Zelf rijden zij op Kaapse buffels, logge, zware beesten. Van Riebeeck geeft zijn paard de sporen en spoedig hebben de Hollanders de Hottentotten uit het oog verloren. Wat is de natuur hier prachtig! „Maar kijk goed uit!" waarschuwt Van Riebeeck zijn metgezellen; hier zouden wij wel eens op leeuwen kunnen stuiten." Hij heeft dit nog niet gezegd of twee grimmige leeuwen springen te voorschijn uit het struikgewas. De mannen trekken hun degens en de roofdieren deinzen terug. Maar onmiddellijk daarna ondernemen zij een nieuwe aanval. Het ziet er hachelijk uit voor de ruiters. Dan echter hoort Van Riebeeck een schril gefluit in de verte....

Het is Kokosoa die te hulp snelt. De Kaapse buffels mogen dan log en langzaam zijn, zij kennen de gevaren van de wildernis en weten, hoe zij een gevaarlijke leeuw moeten benaderen. In minder dan geen tijd hebben de Hottentotten de roofdieren ingesloten. De Hollanders kunnen zich nu op hun paarden snel uit de voeten maken en ademloos zien zij toe, hoe de inboorlingen het gevecht met de leeuwen beginnen. De zware buffels vallen de dieren onverschrokken aan en hun kromme horens zijn geduchte wapens in de strijd! De leeuwen zien geen kans meer te ontsnappen en na slechts korte tijd liggen zij levenloos ter aarde. Jan van Riebeeck krijgt respect voor zijn zwarte vrienden.

Kokosoa ontvangt de Hollanders dan in zijn kraal, een groep eenvoudige hutten, in een cirkel gebouwd. Met open monden staren de vrouwen en kinderen de blanke mannen aan. Van Riebeeck deelt geschenken uit. Hij heeft een hele kist vol met allerlei sieraden en de inboorlingen zijn verrukt over deze „vorstelijke" geschenken. Op zijn beurt biedt Kokosoa Van Riebeeck een klein poppetje aan, van klei vervaardigd. „Dat is vast ook niet meer waard dan onze spiegeltjes en kralen," fluistert een der metgezellen Van Riebeeck in het oor. Maar daar is Van Riebeeck nog niet zo zeker van: het beeldje is versierd met stukjes metaal, die blinken en schitteren in de zon. „Het is goud!" fluistert Van Riebeeck terug. Zou zijn vermoeden dan toch bewaarheid worden, dat hier het land Ophir ligt, waarvan sprake is in de Bijbel en waar koning Salomo zijn goud vandaan haalde voor de versiering van de tempel?

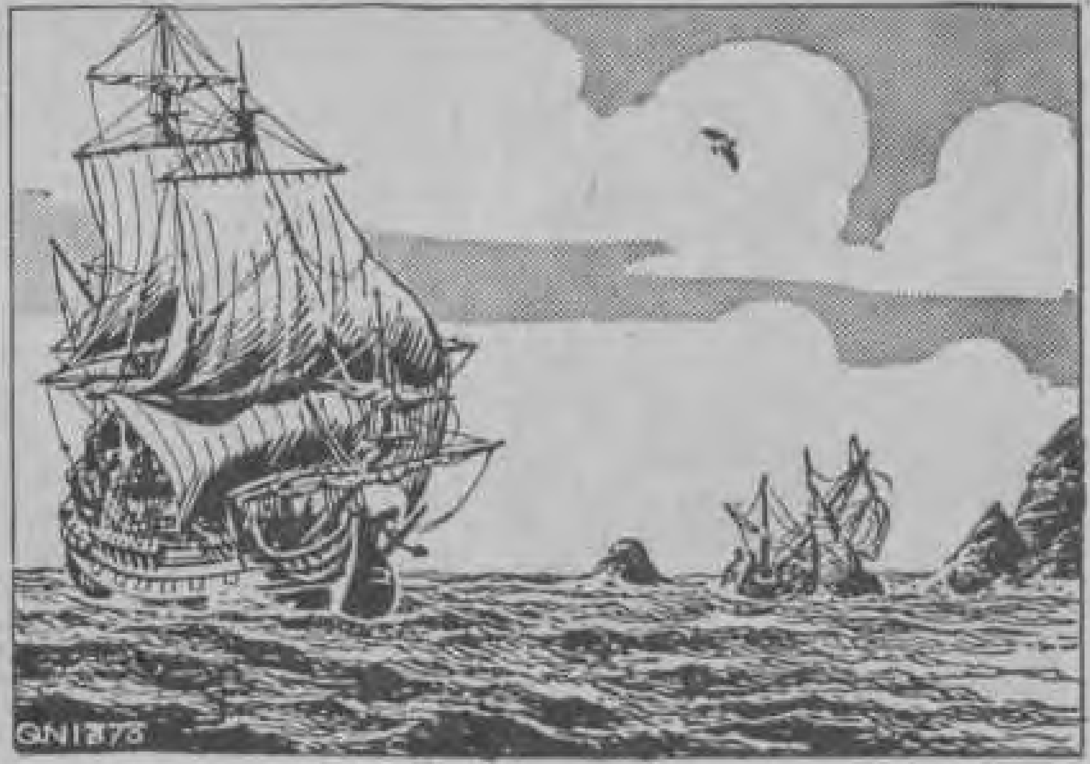

Niet alleen het binnenland laat Van Riebeeck nu grondig verkennen, ook de kustlijn, de baaien, de eilanden worden met behulp van driehoekmeting en kompaspeiling in kaart gebracht. Verscheidene eilandjes voor de kust neemt Van Riebeeck namens de Oost-Indische Compagnie in bezit en hij laat op een stuk gladde rots het monogram van de Compagnie inbeitelen. Geheel van gevaar ontbloot zijn deze ondernemingen niet en Van Riebeeck begrijpt maar al te goed, waarom de Portugezen, die indertijd de Kaap hebben ontdekt, er de naam „Stormkaap" aan hebben gegeven. Want het kan in deze streken raar spoken! Op een van deze tochten vergaat een klein scheepje, het Robbenjachtje. Het schip strandt op de rotsige kust en spoedig hebben de golven het geheel uit elkaar geslagen.

Van tijd tot tijd komt er uit Batavia een inspecteur van de Compagnie eens kijken, hoe het met de nederzetting staat. Op zekere dag brengt een schip de heer Rijckloff van Goens naar de Kaap, die zijn tevredenheid uitspreekt over de vorderingen, die Van Riebeeck heeft gemaakt. Het steunpunt is nu goed in staat van verdediging gebracht en bovendien is er een landingspier gebouwd. Wanneer Van Riebeeck hem vertelt, dat er hier in de bodem vermoedelijk goud is te vinden, trekt de heer Rijckloff van Goens een ongelovig gezicht. „Onzin", zegt hij kort: „als ik U was, zou ik mij met dergelijke droombeelden maar niet bezig houden. U kunt beter uw aandacht en uw werklust besteden aan de vestiging van boerenbedrijven. Daar zie ik meer toekomst in."

Enkele jaren later zijn de eerste boerderijen gereed, gebouwd door „vrijlieden" in het gebied, waar zij op bescherming van het fort kunnen rekenen bij eventuele moeilijkheden met de inlandse bevolking. Voor eigen rekening laat Jan van Riebeeck een prachtige wijngaard aanleggen en de teelt van druiven gelukt schitterend. Toch heeft hij zorgen en 's avonds heeft hij vaak lange gesprekken met zijn vrouw over de opvoeding van hun beide zoontjes. Lambertus is nu al negen jaar en Abraham zeven. Hier kunnen de kinderen niet naar school gaan. Wordt het geen tijd de jongens terug te sturen naar Holland, waar zij een behoorlijke opvoeding kunnen krijgen? Of moeten zij trachten de kinderen zelf het nodige bij te brengen? De scheiding zal vooral Maria zwaar vallen.

Maar wat het zwaarst weegt — de toekomst van de jongens — moet de doorslag geven en wanneer een thuisvloot, onder commando van Douwe Aukes de Tafelbaai binnenvaart, vertrouwt hij de kinderen aan zijn hoede toe. Ach, Maria noch Jan weten (gelukkig maar) dat het een afscheid voor altijd betekent.... En ook Robert Janszoon vertrekt: hij krijgt het commando over een schip, dat in de Middellandse Zee zal proberen de brutale Barbarijse zeerovers af te straffen. En nu wordt het ook Jan van Riebeeck langzamerhand zwaar te moede. De Hollandse kolonie aan de Kaap is nu stevig gevestigd en zijn hart trekt naar Indië. Reeds enkele malen heeft hij brieven naar Amsterdam geschreven met het verzoek hem over te plaatsen en thans schrijft hij opnieuw een request, waarin hij de Heren Zeventien dringend, doch onderdanig verzoekt, hem van zijn tegenwoordige post te ontheffen.

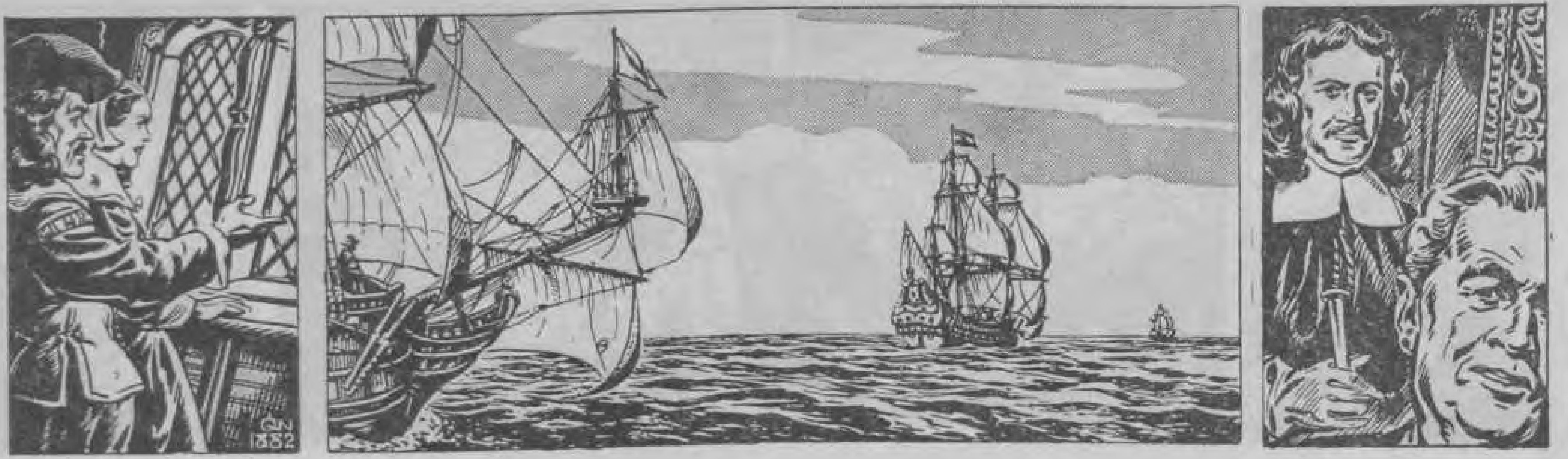

Niet lang daarna krijgt hij van de Compagnie bericht, dat hij zich naar Batavia moet begeven. Samen met zijn vrouw en drie dochtertjes maakt hij de lange reis en op 6 Juli 1662 ziet hij zijn geliefd Indië terug. Spoedig krijgt hij een hoge functie: gouverneur en president van Malacca. Twee jaar later, op 2 November 1664 treft hem een zware slag: Maria sterft. Van Riebeeck zelf leeft daarna nog ruim veertien jaar en dient de Compagnie in vele functies, tot hij op 18 Januari 1677 de laatste adem uitblaast.... Vier weken na zijn dood stapt een Hollander in Batavia van boord, die het later zal brengen tot gouverneur-generaal van Oost-Indië. Het is Abraham van Riebeeck, de zoon van de grondlegger van de Kaapkolonie. En dit — zo besluit Rob zijn verhaal — is de geschiedenis van één van Nederlands grootste zonen: Jan van Riebeeck.

B07 17 658

In het museum te Batavia bewaart men nog altijd een stuk van Van Riebeeck's grafsteen, de „eerste stichter der Colonie aan Cabo de Boa Esperance en oud-president van Malacca". — Kapitein Rob kijkt op zijn horloge. Is het al zo laat geworden? Hij moet er gauw vandoor en trouwens, de kinderen moeten ook naar bed. „Ja maar," zeggen ze, „nu hebben wij nog helemaal niet gehoord, hoe u er zelf in bent geslaagd om van de Zuid-Amerikaanse kust zonder schip terug te komen." „Ach ja," zegt Rob, „ik zou zowaar mijn eigen avontuur een beetje vergeten. Maar dat verhaal moet ik toch bewaren voor een volgende keer!"

B

7610527

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

UITGAVE DAGBLAD „HET PAROOL", AMSTERDAM
P. CAMPHUYSEN, v. Hallstraat 134
KANTOORBOEKHANDEL